

ANMELDELSER

Den Jyske Historiker 100: *Mellem civilisationshistorie og globalhistorie*. 2003. 181 sider. ISBN 87-91261-02-3. ISSN 0109-9280. Pris i løssalg: 250 kr.

Dette nummer af *Den Jyske Historiker* former sig som et lille oprør mod tidens postmodernistiske tendenser til almindelig dekonstruktion og den måde, historien derved kommer til at fremstå som fragmentarisk, kontingent eller endog kaotisk. Ikke alle historikere ønsker, at deres arbejde fremstår som konstruktion, litteratur eller ligefrem som fiktion. Som alternativ til postmodernismens „små historier“ giver dette nummer en præsentation og diskussion af de forsøg, der har været på at skrive historie i den store stil. Det vil sige, at nummeret giver en præsentation af nogle af de teoretikere, der vil syntetisere verdenshistorien og ikke kun producere lokale eller nationale kildestudier. Således diskuterer dette temanummer poststrukturalisternes værste mareridt, den store essentialistiske fortælling om verdens sammenhænge: globalhistorie.

Og dog. Vi bliver snarere præsenteret for nogle debatter og problemstillinger, der med lidt god vilje kan ses som „globalhistorie“. Mere implicit synes nummeret hovedsagelig at diskutere ethocentrisme i historikernes omgang med Europas udvikling og deres syn på fremmede kulturer.

Her finder vi Søren Clausens indlæg om Joseph Needhams udforskning af Kinas videnskabelige og teknologiske historie, som han meget betegnende netop kalder „imaginær globalhistorie“. Needhams monumentale beskrivelse af Kinas videnskabelige historie kan nemlig kun ses som globalhistorie, fordi den er baseret på en antagelse om, at alle samfund bevæger sig mod samme mål, og at de derfor er umiddelbart sammenlignelige. Needhams arbejde er således baseret på tesen om konfluens, som udsiger, at alverdens videnskaber historisk set er som floder, der flyder mod samme ocean, nemlig den moderne videnskab. Clausen påpeger følgelig, at Needhams arbejde er baseret på en formodning om, at kinesiske videnskabelige praksisser tenderede i retning af moderne videnskab, hvilket er en foruddiskontering af, hvilken form for videnskab disse praksisser *kunne være blevet til*, såfremt de ikke var blevet blokeret. Det kunne kaldes ethocentrisme, og ifølge Clausen er der da også tale om en slags anakronismer, som gør vold på historien og usynliggør den kinesiske kosmologi og verdensopfattelse.

Samme ethocentrisme har ledt til „Needham-gåden“: hvorfor den moderne videnskab opstod i Europa og ikke i Kina. Dette spørgsmål har gennem tiden antaget forskellig form. Vi finder spørgsmålet omformuleret som „The European Miracle“, „The Rise of the West“ og „The Great Divergence“, som på forskellig vis søger at svare på denne gåde, mest ved at se verdenshistorien gennem vestlige briller.

Peter Fibirger Bang påpeger, at der i disse forklaringer var tale om, at verdenshistorien blev forstået som en funktion af Europas historie, og at det var her, historiens dynamik var forankret. Bang præsenterer herefter en række nye stemmer og nye perspektiver, der ifølge ham efterhånden danner et alternativ til det dominerende billede af verdenshistorien. For Bang har de sidste 50 års udvikling inden for den globalhistoriske forskning vist, at verdenshistorien ikke stoppede med etableringen af global europæisk dominans, og at denne dominans derfor nok heller ikke var indskrevet i historiens drejebog fra tidernes morgen. For Bang er den tidlige verdenshistories ligheder og forskelle et spørgsmål om, at den præindustrielle verdens agrarsamfund delte samme grundkonditioner, trods ydre forskelle i kulturelle udtryk (uden at vi her skal komme ind på en sådan opfattelse af kultur som kulør på noget mere virkeligt, nemlig „grundkonditioner“). I løbet af middelalderen begyndte Europa imidlertid ganske langsomt, ifølge Bang, at bevæge sig ud ad en tangent, med en ny verden til følge. For Bang trækkes denne tangentudvikling på sær vis af de gamle eurocentriske heste, som i dette tilfælde tager form af opdagelsesrejser, videnskabelige nybrud og militærteknologisk udvikling.

Og så er vi tilbage ved årsagen til „the rise of the West“ og det, Niels Brimnes kalder udfordringen til eurocentrismen (som Bang ellers bekræfter i sin udgave af det langsomt bevægende, men alligevel exceptionelle Europa). Brimnes uddyber først den exceptionelle fortælling om Europa ved hjælp af Landes bog *The Wealth and Poverty of Nations*. Heri leveres et bud på årsagen til Europas udvikling, nemlig som funktion af en særlig entreprenant og økonomisk rationel mennesketype i det protestantiske Europa i århundrederne efter 1500, eller i sin korte variation: europæisk rationalitet – drivkraften bag de eurocentriske heste. Heroverfor sætter Brimnes Gunder Franks bog *ReOrient* og det, han kalder dens „frådende angreb“ på, og udfordring til, den exceptionalisme og eurocentrisme, som Landes står for. Frank ser intet exceptionelt ved Europas udvikling op til 1800-tallet. Indtil dette tidspunkt var Europa ifølge Frank intet andet end en fjern udørken i et verdenssystem, der havde Kina som dynamisk centrum. Alligevel skifter Europa og Kina pladser i dette system. Det sker, ifølge Frank, ved hjælp af det amerikanske sølv, europæerne helt tilfældigt kom i besiddelse af med „opdagelsen“ af Amerika, og som gjorde det muligt for dem at købe sig ind på det asiatiske marked. Så til forskel fra Landes ser Frank ikke den industrielle revolution som kulminationen på en lang modningsproces, men som en midlertidig forskydning i „systemet“. For Brimnes er det vigtige i denne debat ikke så meget de to modeller for historieforståelse, men mere den litteratur, de hver især samler op på, samt den debat, der er fulgt i kølvandet på deres udgivelser. Det er Brimnes' fortjeneste at belyse svaghederne ved begge forklaringsmodeller. For Landes vedkommende konstaterer Brimnes, at i Landes fortælling om „the rise of the West“ er birollerne ualmindeligt dårligt besat, mens Franks forsøg på at bytte om på hoved- og biroller lider af, at der er fusket med replikkerne. Under alle omstændigheder er den industrielle revolution globalhistoriens lakmusprøve, med eller uden etnocentrisme. Hvorfor fandt denne revolution sted i Europa og ikke i Kina, når nu forudsætningerne var til stede begge steder?

Med udgangspunkt i Kenneth Pomeranzs storværk *The Great Divergence* diskuterer Rune Haahr Petersen dette spørgsmål. For Pomeranz skyldtes forskellen, at Europa faldt over to nye naturressourcer, nemlig kul og råvarer fra Amerika. Resten af hans fortælling er ifølge Petersen baseret på kontrafaktiske antagelser, hvor Pomeranz tager den faktiske historiske udvikling, fjerner nogle faktorer og hævder, at uden disse faktorer

tilstedeværelse ville historien have set anderledes ud. Petersens bidrag til denne diskussion er at henvise til, at Europa på i hvert fald ét punkt adskilte sig fra alle andre, nemlig i kraft af det videnssystem, som havde sin oprindelse i den videnskabelige revolution, der stimulerede til vedvarende teknologisk udvikling. Petersen flytter derved fokus fra industri til videnskab, fra praksis til ånd, og derved (re)introducerer han en mere rendyrket eurocentrisme, som netop kan reduceres til en antagelse om det europæiske menneskes rationalitet.

Der er ingen tvivl om, at dette nummer udgør en væsentlig opsamling på, og diskussion af, nøglesynspunkter inden for globalhistorie. Det er nok også uomgængeligt, at en gennemgang af globalhistoriske værker kommer til at inddrage og omhandle etnocentrisme. Alligevel synes det, som om nummeret hverken får gjort op med, eller vedkender sig, globalhistorie eller etnocentrisme. Nummeret er ikke et opgør med eurocentrismen i historieskrivningen. På trods af at alle artiklerne fremfører argumenter imod eurocentrismen, så forbliver konklusionerne mestendels på eurocentrismens præmisser, dvs. der sættes ikke spørgsmålstegn ved europæisk rationalitet som historiens motor. En sådan diskussion kunne ellers forekomme relevant, når nu eurocentrisme er et underliggende omdrejningspunkt for nummerets artikler.

Af samme grund får nummeret heller ikke placeret globalhistorie som modpol til postmodernismens dekonstruktioner. I stedet synes artiklerne at bekræfte, at det er nødvendigt at dekonstruere europæernes opfattelse af sig selv og mytologien om europæisk rationalitet, for derved at give plads til en globalhistorie, der ikke fortælles som mentalitetshistorie, men som socialhistorie. Det er forsøgt.

Steen Bergendorff
Lektor

Internationale Udviklingsstudier
Roskilde Universitetscenter

Mary Rack: *Ethnic Distinctions, Local Meanings: Negotiating Cultural Identities in China*. London: Pluto Press 2005. 166 sider. ISBN 0 7453 1938 6 (pb). Pris: £16.99.

Ved første øjekast synes Mary Racks bog at være endnu et bidrag til den efterhånden ret lange række af etnografier om kinesiske minoritetsfolk, men den viser sig i stedet at være en ganske tankevækkende kritik af de opfattelser af etnicitet, som har præget de seneste tiårs antropologiske studier af de 6-7 % af den kinesiske befolkning, der er klassificeret som tilhørende et af 55 statsanerkendte minoritetsfolk. Mary Rack tog midt i 90'erne til Hunan-provinsen for at studere et minoritetsfolk, der i Kina betegnes miao og tæller 7-8 millioner mennesker. På grund af vanskeligheder med at få tilladelse til at forske på landet udførte forfatteren sit feltarbejde i og omkring byen Jishou med base på et lokalt universitet, og bogens stof er struktureret som en fysisk og erkendelsesmæssig jagt på en praktiseret miao-etnicitet, der starter på universitetet og fører gennem parker, landskaber og nytårsritualer, før den slutter i det virkelige liv omkring et tempel uden for byen, hvor etniske distinktioner viser sig at være ret ligegyldige.

Miao-folkets kultur er i høj grad synliggjort i området som en kommodificeret og politiseret turistattraktion, og for den urbane han-kinesiske elite tjener miao-folkets